

gevallen der Forsytes, die typische vertegenwoordigers van den hooger Engelschen middenstand, zal besluiten.

Dan zal het een dubbele trilogie zijn, want de Forsyte Saga, die als zodanig verscheen in 1922, bestaat zelf ook uit drie delen, welke oorspronkelijk afzonderlijk, na elkander, verschenen: *The Man of Property*, *In Chancery* en *To Let*, waartusschen dan nog als „interludes“ ingevoegd zijn *Indian Summer of a Forsyte* en *Awakening*.

We worden in den kring der Forsytes binnen-geleid in den jare 1886, wanneer de Victoriaansche tijd volgens Galsworthy zelf in zijn volle „rijpheid“ is, en in de bladzijden van de Forsyte Saga en het vervolg er op, zien we het verval en den ondergang van den Victoriaanschen geest en de Victoriaansche normen, zooals Galsworthy die ziet: zooals hij ze ziet gekristalliseerd in de materialistische Forsytes, vooral in Soames Forsyte, den „Man of Property“ par excellence, van wien Galsworthy in *De Zilveren Lepel* zegt: „Hij ging nooit naar een kerk, behalve de St. Paulskerk“, doch hij putte een zekere kracht uit hem uiterlijk voorkomen — kerken waren degelijk en hielden zich op een afstand en schenen zich er niet om te bekommeren wat de menschen van hen dachten!“

Daar hebt ge Soames „in a nutshell“: de materialistisch georiënteerde hogere middenstander, zonder godsdienst, maar „degelijk“ en gereserveerd, voor wien de begrippen eigendom, tehuis, familie het eenige credo zijn: uitstekende dingen op zichzelf, maar die, losgeweekt van het Christendom, alle houvast verliezen. Hadden hij ons ook de oude „degelijke“ Liberalen wel eenig principieel verweer, toen socialisme en communisme het gingen toeleggen op den eigendom en het gezinsleven?

Onwillens heeft Galsworthy in zijn bijna voltooide prachtige dubbele trilogie van romans laten zien, hoe geestelijk-arm en moreel-stuurloos men wordt wanneer de Christelijke zuurdesem niet meer doorwerkt; want de Forsytes van 1886 zijn „degelijk“ en zeer respectabel, maar vrijwel godsdienstloos; en als dan het jongere geslacht (in 't geheel komen we met drie geslachten van Forsytes in aanraking) meent met de godsdienstige en morele „vooroordelen“ van de ouderen afgedaan te hebben, de hypocrisie van den uiterlijken vormgodsdienst der Victorianen te boven te zijn, dan is dat heel goedkoop, want wat zij gezien hebben is op z'n best een caricatuur van het echte Christendom, dat er ongetwijfeld in den tijd van Victoria zeer wel te vinden was in Engeland.

Zoo geeft de Forsyte Saga met het vervolg er op ons slechts een partiëlen kijk op de verandering, die Engeland doorgemaakt heeft: het geeft de evolutie van dat deel van den hooger middenstand, aan wien reeds in 1886 de godsdienst weinig of niets meer te zeggen had, maar het laat liggen een nog veel verschrikkelijker probleem: hoe ontzettend de ontkerstening in Engeland is toegenomen ook in die kringen, die in den tijd van Koningin Victoria nog onder het beslag van den godsdienst waren.

Overigens is de schildering, die Galsworthy ons geeft van de na-oorlogse mentaliteit in den kring dien hij ons heeft ingeleid, erg genoeg. Hij teekent die geestgesteldheid op zijn meesterlijke, losse maar rake, wijze in *De Witte Aap* en *De Zilveren Lepel*.

De eerste roman is genoemd naar een schilderij, voorstellende een witten aap, dien Soames op een goeden dag meebringt voor zijn dochter Fleur, het jonge vrouwtje van den goeie Michael Mont. Het is een Chineesch meesterwerk, dat misschien vijf eeuwen geleden naar het Westen is gekomen (dit vertelt Soames ons in *De Zilveren Lepel*).

De aap houdt even op een vrucht te eten, die hij in de hand houdt en die gelijkt op een sinaasappel; de schillen heeft hij om zich heen geworpen; hij kijkt je aan met oogen, die je niet los laten; wanneer de oogen van een aap stil zijn, zoo zegt de schilder Aubrey Greene, zijn ze de geïncarneerde menschelijke tragedie.

De schilderij van dien aap is een volmaakte allegorie, een scherpe satire op het menschelijke leven: hij eet de levensvruchten en werpt de schillen om zich heen en wordt betrapt, terwijl hij dat doet. Zijn oogen drakken uit, dat hij door de genietingen des levens niet bevredigd is, dat er iets beters is, dat hij niet grijpen kan en hij is bedroefd of boos, omdat hij het niet kan bereiken.

Aubrey Greene vindt, dat er onder de schilderij moest staan: De beschaving op heeterdaad betrapt. Soames stelt voor: Het moderne leven op heeterdaad betrapt. En dat vindt Aubrey ook goed.

Zoo blijkt, dat de op het eerste gezicht eenigzins zonderling lijkende titel volkomen past voor dit boek, waarin het ultra-moderne leven ons getoekend wordt.

Evenzoo is het met *De Zilveren Lepel*. Als

men zegt „He was born with a silver spoon in his mouth“ (= hij is geboren met een zilveren lepel in den mond), dan bedoelt men, dat de persoon in kwestie rijke ouders heeft of dat hij een geluks-kind is. In 't algemeen drukt het dus uit, dat iemand door uiterlijk geluk vertroefd, een weelde-kind is.

Dat nu is Fleur, Soames' verwende en would-be hyper-moderne dochter, waarom zich Galsworthy's laatste roman concentreert; dat is ook Engeland, welks naoorlogse problemen een belangrijke plaats in het boek innemen.

In *De Witte Aap* wordt ons verteld hoe Fleur spijt had, dat ze niet kon bereiken het ideaal, dat Marjorie Ferrar, de kleindochter van een markies, haar had voorgehouden: „Mijn eenzucht is de volmaakte vrouw te zijn van den eenen man, de volmaakte bijzit van een ander, en de volmaakte moeder van een derde, alles tegelijk. Het is heel goed mogelijk — ze doen het in Frankrijk“.

Fleur had geprobeerd de eerste twee te vereenigen, maar het liep spaak.

Toen had ze het derde ondernomen. En eerst — zoo blijkt in *De Zilveren Lepel* — ging het nog al, voor haar doen. Maar aan het einde van het boek zien we toch hoe ze het baby-ventje en haar man verlaat om met den oude Soames, die haar altijd verwond heeft, een reis om de wereld te maken. Oorzaak: een nederlaag, dien ze geleden heeft tegen de genoemde Marjorie Ferrar, „the pet of the panjoys“, zooals Michael die noemde, — wat ongeveer zooveel zeggen wil als de lieveling dergenen, die alleen voor hun plezier leven.

Deze Marjorie zoowel als Fleur worden inderdaad treffend gesymboliseerd door den witten aap: ze trachten uit de sappige vruchten van den levensboom (niet boom des levens!) te halen wat ze kunnen, de schillen om zich heen smijtende, — maar ze blijven hopeloos onbevredigd.

Galsworthy laat Marjorie Ferrar de hyper-moderne levensbeschouwing uitzeggen, wanneer zij staat voor den rechter in het proces, dat zij Fleur heeft aangedaan wegens aantasting van haar naam. Zij heft op de leuze van het zich uitleven van den individueelen mensch, die door geen normen is gebonden dan die van zijn eigen lust; de leuze van de amoraliteit (zie *De Zilveren Lepel*).

Fel treft ons de armoede en onvoldaanheid van een leven als van Marjorie Ferrar, tot op groote hoogte ook dat van Fleur, hoewel die teumiste nog haar man en baby heeft, en wanneer Michael zegt, doelende op Marjorie's houding voor den rechter: „Beweren wij niet dagelijks hetzelfde?“ kan antwoorden „Ja, maar wij doen het niet“, — hoewel zij er zelf wel heel gevaarlijk dicht aan toe was geweest om het ook in praktijk te brengen.

Galsworthy is evenmin tevreden over het tegenwoordige als over den tijd van Koningin Victoria: „We have but jumped out of a frying-pan into a fire“ (= we zijn van den regen in den drup gekomen) zegt hij in zijn voorrede vóór *The Forsyte Saga*. Nog beter zouden we kunnen zeggen, dat men, zelfs in de door hem geschetste kringen, van den wal in de sloot is geraakt.

Gaarne had ik Galsworthy's besproken werk vergeleken met *De Opstandigen* van Jo van Ammers-Küller, dat er in opzet eenige overeenkomst mee vertoont. Ik was het ook werkelijk van plan, maar darf niet meer van de ruimte van *De Reformatie* in beslag nemen. Beide werken, het Engelsche en het Hollandsche (dat pas vertaald is in het Duitsch) zijn belangrijk genoeg om het voor den lezer de moeite waard te maken het voor zichzelf te doen. Wat ik dan ook kan aanraden.

I. VELDKAMP.

PERS-SCHOUW.

Over Genesis I.

Gelijk we beloofden volgt hier nog een enkele passage uit het antwoord, dat dr H. W. v. d. Vaart Smit in „Geref. Theol. Tijdsch.“ gaf aan dr N. D. v. Leeuwen, in betrekking tot de kwestie der 6 „dagen“ (al of niet als „tijdperken“ te zien) in Genesis I.

Eerst, sprekende over de verheffing van de „wetenschap“ tot norm in de exegese van de scheppingsdagen, zegt de auteur:

Sinds de dagen dat ik in 1915 begon aan de meer intensieve studie der natuurphilosophie en in 1917 mijn dissertatie „De natuurphilosophie en het theisme“ ter perse leggen kon, heb ik wel — het zij in alle bescheidenheid opgemerkt — zoo ongeveer van de meeste resultaten der „natuurwetenschap“ kennis mogen nemen. En ik kan met den meesten nadruk zeggen en handhaven, zelfs zonder vrees voor eenige gemotiveerde tegenspraak, dat er geen enkel gegeven, geen enkel resultaat der „natuurwetenschap“ bestaat, uit hetwelk met eenige exactheid een tijdperken-leer zou blijken. De tijdperken-leer is hypothese, theorie en niet dan theorie. En ik kan het zelfs nog sterker zeggen, namelijk aldus: de tijdperken-hypothese is een theorie, die op geen enkel gegeven steunt en geen enkel gegeven der natuurwetenschap verklaart. De tijdperken-leer is niets dan een „geloof“, dat men onder de „gegevens“ der natuurwetenschappen schuift en waarbij men zich aangereikt, dat er een „verklaring“ van die gegevens

gevonden is. Maar het is een slecht geloof. Want het verdoezelt het ontbreken eener verklaring, — of het verwerpen van de leer der Schrift — zonder in werkelijkheid iets anders te doen, dan de moeilijkheid in een onoverzienbaar en onvoorstelbaar aantal miljoenen van jaren verdrinken. De Schrift „verklaart“ de gegevens der natuurwetenschap althans nog. Want als de Schrift naar de geestelijke wereld wijst en zegt dat de door de natuurwetenschap nooit en nergens gevonden schakels van „het eene“ tot „het andere“ en „hogere“ liggen in de scheppingsdagen Gods, dan geeft dit ons een „verklaring“ waarbij we wel niet doorgronden maar dan toch verstaan. De tijdperken-leer echter verklaart niets en doet niets verstaan; dan alleen het negatieve, dat een verklaring ontbreekt. De tijdperken-leer is zuiver hypothese en wel nit die kringen die meenen, dat als alles maar miljoenen van jaren duurt het vanzelf van aap tot mensch gaat.

Thans merkt de schrijver op, evenals dit indertijd reeds door mij gedaan werd, toen ik in dit blad de later geheel en al de vergetelheid prijsgegeven Ultristische concept-bezwaringen tegen de Asser synode besprak, dat met verschil maakt of men de „dagen“ van Genesis I als tijdperken gaat zien „op gezag“ van „de“ wetenschap, dan wel „naar aanleiding“ van de wetenschap, evenwel op grond van de Schrift en met binding aan de gegevens der Schrift. We lezen:

Rijst hierbij de vraag: maar zij aanvaardt toch ook niet dat „dag“ in Gen. I zonder meer „dag van 24 uur“ beduidt? Dan is het antwoord hierop zeer zeker: neen, dat aanvaard ik niet. Echter op geheel andere gronden. Ging het om „de“ stand van „de“ wetenschap, om natuurkunde of geologie, en om haar tijdperken-leer, dan had ik talloze redenen, om met de meest mogelijke beslistheid, elk tijdperken-gescharrel te verwerpen. Timeo Danaos et dona ferentes, ik vrees de Danaërs, ook wanneer ze geschenken brengen. Wij moeten met den rug gaan staan naar de tijdperken-hypothese en met het aangezicht naar de Schrift, wars van elk concordisme. Maar juist dan rijst een andere vraag. Staat wij met het gezicht naar de Schrift, dan komt exegetisch de vraag: wat zegt de Schrift zelve? En mijns inziens staat het zoo — en reeds wees ik in dit tijdschrift (p. 23 v. van dezen jaargang) hoe vele theologen dit inzicht deelen en daarin voortgaan — dat de Schrift in deze niet met duidelijkheid spreekt. De Schrift spreekt wel van „dag“ (of eigenlijk in het Hebreeuwsch van „jom“) doch of hier nu in Gen. I voortdurend en zonder onderscheid zonnedagen van 24 uur mee bedoeld zijn is zoo maar niet uit te maken. Soms zou men het wel willen. Als ik aan de tijdperken-hypothese denk, zou ik van harte begeeren, dat uit te maken ware: de Schrift spreekt van dagen van 24 uur. Het is echter nu eenmaal zoo, dat wij aan de Schrift geen exegese opdringen mogen. De klaarheid der Schrift ontbreekt op dit punt. En de bescheidenheid ten opzichte der Schrift verplicht dus tot stilte-zijn en wachten. Het is absoluut niet zoo, gelijk dr v. L. ten faveure van zijn nieuw-Westersche import schrijft als zou de Schrift hier met duidelijkheid spreken. En ook beduidt de „bescheidenheid“ die wij bepleiten bij de exegese van het woord „dag“ absoluut niet een aanvaarden van „de“ tijdperken-hypothese. Verre van dat (zie Bayne, Dogm. II, p. 311 v.).

Opmerkingen als deze zijn den laatsten tijd meer gemaakt. Toch doen sommige adressanten aan de synode duidelijk zien, dat zij er geen nota ooit van namen, dat het zoo ook wel kon.

De bijbel en „het wereldbeeld“.

In het artikel van dr H. W. v. d. Vaart Smit komt ook de vraag ter sprake, of de bijbel ons een bepaalde theorie geeft over het „wereldbeeld“. Tegenover dr v. Leeuwen zegt de schrijver:

Verder: Dr v. L. spreekt in zijn „Contra“ herhaaldelijk van de cosmologische voorstellingen der oud-Oosterse menschen, welke aan de Schriftformuleeringen ten grondslag liggen en zegt in dit verband onder meer dat de cosmologische voorstelling der H. Schrift niet „heliocentrisch“ (de zon als middelpunt nemende) is zooals de onze, maar geocentrisch (de aarde als middelpunt nemende).

Ik geloof niet, dat dit juist is. De Schrift is noch heliocentrisch, noch geocentrisch, doch spreekt de taal van het dagelijksch leven en is daardoor goed en waar en schoon in elken tijd, zoowel vóór Copernicus als na Copernicus en blijft goed en waar en schoon ook als de allernieuwste tijd de heliocentrische visie weer inruilt voor die van Einstein en dr v. L.'s uiteenzetting van „boven“ en „beneden“ weer voor verondersteld verklaart. Het is dan ook volkomen onjuist, als dr v. L. zegt, „dat wij de cosmologische voorstelling der H. S. ter wille van de resultaten der natuurwetenschap losgelaten hebben“. Het is veeleer zoo, dat wij herhaaldelijk onze eigen cosmologische voorstellingen hebben op te geven en telkens opnieuw ervaren dat niettemin de Schrift dezelfde blijft, omdat zij niet de taal van één tijd, maar van elken tijd spreekt, de taal der dagelijksche ervaring, die altijd weer is en blijft.

Het standpunt van dr v. d. Vaart Smit. In zijn artikel, boven geciteerd, besluit de schrijver met deze opmerkingen:

En dit is ook, wat mij op dit oogenblik aan de zijde der Asser synode doet staan. Ik wil nadruk leggen — en blijven leggen — op den eisch van het persoonlijk geloofsleven. Maar ik wil dit doen in absolute gehoorzaamheid aan de openbaring Gods in Zijn Woord. En iedereen, die in botsing komt met den geest of de letter der Gereformeerde belijdenisartikelen aangaande de Heilige Schrift, vindt in mij, naar ik hoop en bid, nu en steeds, een getuige tegenover zich.

Van eenige verandering van standpunt is bij mij geen sprake.

Wel echter wil ik dit nog zeggen, dat wat uit den kring der thans „bezwaarden“ naar voren komt, mij in velerlei opzicht een deceptie is. Ik meende in de

¹⁾ Thomas Hardy bracht een groot deel van zijn leven door in Dorchester, een provinciestadje in 't Z.-W. van Engeland, waar hij nog woont.

²⁾ Natuurlijk niet om daar den dienst bij te wonen, maar omdat het een historisch monument is van de Engelsche macht en grootheid (J. V.).

Dr S. O. Los zegt in de „Haagsche Kb.“ over de slang (en wat daarover gezegd was in de bezwaarschriften van Dr Schouten en Dr v. Leeuwen):

Wat de 2000 slangensoorten aangaat, de waarneming van deze is zeker nog niet beëindigd, zoodat er nog wel plaats is voor een andere conclusie aangaande hun verhouding tot den mensch. Er zijn kleurlingen, die een leltje op 't hoofd dragen, bij wijze van een hoed, om hen tegen aanvallen van slangen die uit de boomen op hen afkomen, te beveiligen. Deze laten geen slang leven als ze haar zien. Soms komen slangen, verborgen in een boomstam, met een partij hout dat afgeleden wordt, in een schuur bij een huis terecht in Oostersche landen. Al wil de eigenaar hen laten leven, omdat ze goed muizen vangen, kinderen en kleurlingen geven hen geen kwartier. Evenmin de ouders van een kind, dat hij het eten van zijn boterham op de speelplaats van een school door een slang werd overvallen en gedood. Wij aanvaarden de Bijbelsche leer, dat er door God een vete is gezet tusschen menschen en slangen, doch volgens de leer des Bijbels is de mindere in den meerdere begrepen, zooals b.v. Levi, die in Abrahams lendenen zijnde tienden gaf aan Melchizedek. Deze beschouwing is dus niet in tegenspraak met den vloek der slang.

N. B. Bovenstaande copie „persschouw“ is voor voorgaande nummers bestemd geweest, maar moest wegens plaatsgebrek blijven liggen. De lezers zullen daarmee wel willen rekenen.

De wijze en dwaze maagden.

In „Den Gulden Winckel“ lees ik iets over een boek van L. M. Montgomery, Emily Bergopwaarts:

Emily heeft neiging tot schrijven, en wanneer wij haar dagboek lezen, is het bijna niet mogelijk aan een veertienjarig kind te denken. Lees haar overpeinzing in de kerk bij een vervelende preek:

„Waar heeft Dominee Sampson het over? — O, over de wijze maagden Ik heb een hekel aan de wijze maagden, ik vind dat zij erg zelfzuchtig waren. Zij hadden den dwazen maagden best wat olie kunnen geven. Ik geloof niet dat het Jezus' bedoeling was haar te prikken, evenmin als den onrechtvaardigen rentmeester — ik geloof, dat hij alleen dwaze menschen wilde waarschuwen niet dwaas en zorgeloos te zijn, omdat wijze zelfzuchtige menschen hen nooit zouden helpen. Ik zou wel eens willen weten of het heel slecht van mij is liever buiten te willen zijn bij die dwaze maagden en haar te helpen en te troosten dan binnen aan 't feestmaal te zitten met de wijze maagden. Het zou ook veel interessanter zijn. — Ik moet al die dingen morgen opschrijven in mijn Jimmyboek. Zij zijn zoo boeiend, maar ik schrijf liever over mooie dingen. Doch deze dingen hebben een scherppe geur, die mooie dingen niet schijnen te hebben. — „Werkelijk, ik geloof niet dat er een meisje van veertien jaar is dat zulke gedachten heeft en ze zoo uitdrukt.

Het is ook te wenschen, dat het meisje wat beter toepassing maakt uit juistere exegese.

K. S.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN.

(Buiten verantwoordelijkheid van de redactie.)

Zeer geachte Redactie,

Door een misverstand bleef reeds te lang onweersproken een gerucht, waarop U in Uw nummer van 30 April j.l. attendeerde, als zou „voor eenige jaren een theoloog van ethische richting aan een Geref. predikant“ een raad gegeven hebben, die op een soort „kringvorming“ van min edele structuur doelde, een raad, door U een „Achteloosheid“ genoemd.

Mijnheer de redacteur, het gerucht berust op de kennis, die sommigen door bepaalde omstandigheden van een particulieren brief verkregen hebben. Het gerucht is echter niet equivalent aan den inhoud van den brief. Gelijk ik particulier aan een der leden Uwer redactie kon aantoonen, heeft de „ethische theoloog“ in kwestie in bedoelden brief niets geschreven dat minder oorbaar geacht of genoemd zou mogen worden.

Hopende dat U dit alsnog in Uw blad opnemen wilt, beleeft U dankende,

De „Geref. predikant“ in quaestie.

Kon de betrokken Gereformeerde predikant ertoe besloten om in overleg met den „theoloog van ethische richting“ de gevoerde correspondentie te publiceren, zoo zou naar wij van betrouwbare zijde werden ingelicht, voor onze lezers blijken, dat onze kwalificatie destijds niet onjuist is geweest. HEPP.

SYNODE TE ASSEN.

Zitting van Woensdag.

Woensdagmorgen 10 uur werd de Synode heropend. Gezongen werd Psalm 80:1 en 9, waarin de praeses, Dr K. Fernhout, voorals Efeze 4:1-16. Appel nominaal werd gehouden.

Hierbij bleek, dat van de praesidierende leden afwezig zijn Prof. Dr W. Geesink; Prof. Dr C. v. Gelderen en Prof. Dr S. Greijndanus.

Van de afgevaardigden zijn de prins van Groeninge en Frieland t. Noordland aanwezig.

Voor Frieland-Zuid neemt oudert, D. Folkerts van Scharnegantum voor oudert, P. K. Dam van Heerenveen zitting. Van Drenthe is ook Dr H. W. Iman van Assen weer aanwezig. De T. Gerber, de secundus van De Laman neemt nu weer zitting als predikant van de ontvangende kerk. Van de ouderlingen van Drenthe is oudert, Dr v. Geor van Nieuwlande, de secundus van den heer L. Hekman van Schonebeek afwezig. Oudert, G. Schommaker, van Beiden, de tweede secundus, zal alsnog ten spoedigste onthouden worden.

Van de afgevaardigden voor Overijssel blijkt ouderting dat Chr. Dixon van Deventer verhindert. Zijn secundus, ouderting J. Wijnbeek van Zwolle, berichtte eveneens niet te kunnen komen. Ouderting H. Morsink van Delden zal nu alsnog onthouden worden.

Van de Geldersche afgevaardigden heeft Dr. G. Renting

Want het ring, — of zonder in noedigheid aantal mil- „verklaart“ nog. Want list en zegt aergens ge- andere en Gods, dan e wel niet De tijdper- iets ver- verklaring pothese en alles maar in nap tot

ertijd reeds ater geheel te concept- het verschil tijdperken wel „naar ond van de Schrift. We

It toch ook an 24 uur“ eker: neen, idere gron- tionschap, tijdperken- t de meest tharrel te ik vrees de zigen. Wij tijdperken- hrift, wars een andere chrift, dan de Schrift reeds woos rgang) hoe arin voor- tidelijkheid of eigenlijk hier nu in onnedagen niet uit te ik aan de e begeren, van dagen lat wij aan ogen. De En de be- plicht dus et zoo, ge- Westersche duidelek- nheid“ die „dag“ ab- ken-hypo- p. 511 v.). l meer ge- de synode amen, dat

beeld“. t komt ook lde theorie Leeuwen

berhaalde- oud-Oos- uleeringen nder meer chrift niet emende) is arde als

It is noch kt de taal d en waar ericus waar on eentrische i en dr v. weer voor onjuist, oorstelling nurweten- o, dat wij rstellingen varen dat kt, de taal en blijft.

rt Smit, chrjver

in de zijde uk leggen persoonlijk de gehou- Voord. En d de letter maande de en bid, nu

at uit den komt, mij nde in de

„critiek veler jongeren“ daigene te vinden wat ik nu eens moge noemen een „afgescheiden strooming. Het blijkt thans in velerlei opzicht een „ethische“ strooming te zijn, deels onbewust maar ook deels bewust. Het is het Kantianisme, dat in deze debatten de verhouding van Schrift en „wetenschap“ tracht te reconstrueeren. En daartegen is strijd noodig. De Gereformeerde belijdenis aangaande de openbaring en het standpunt der wijbegeerte van Kant zijn niet te verzoenen, nu niet en nooit.

Allegoriseeren.

De v. Herksen geeft dit staaltje van allegorische preeken uit vroeger dagen:

Na al die verklaren volgde dan nog het uiteenzetten van den figuurlijken zin, de zgn. allegorische interpretatie, de dogmatische beteekenis van den tekst en eindelijk de toepassing op de levenspraktijk. Vooral de Coccejanen bewandelden al deze paden. De allegorische vertolking leidde dan soms tot wonder-fantastische speltingen van het vernuft. Zoo maakte de beroemde Vitringa (waarijk niet de eerste de beste) van Elisa, toen hij door de kinderen van Bethel bespot werd: Paulus, die zijn hoofd te Cenchrea geschooren had en dus een kaalkop was! De twee-en-veertig kinderen zijn dan de meer dan veertig mannen, die geworpen hadden Paulus te zullen ombrengen (Hand. 23) en de twee beren zijn Vespasianus en Titus! Het welk met veel materiaal klaarijk wordt aangetoond ende bewezen. ... in een preek!

Dit citaat is uit de „Hillegomsche Kerkh.“. Wekelijks wordt er bij vele afgezonderde groepjes nog zoo „gepreek“! Zóó — en erger.

De rede van prof. Haitjema.

Van de tegen Assen gerichte rede van prof. Haitjema maakten we reeds melding. Omtrent de critiek laten we nog iets lezen.

Prof. H. heeft met Junius, ik bedoel: met enkele passages uit Junius, gewerkt en beweerd, dat daarmee de kwestie verder tot oplossing gebracht was.

Nu zegt dr H. Kaajan, dat prof. H. ten onrechte Junius heeft aangezien voor een echt vertegenwoordiger van het Calvinisme:

Professor Haitjema zal zeggen, dat niemand minder dan Dr A. Kuyper een bloeioezing uit Junius' werken in de „Bibliotheca Reformata“ ons gegeven heeft.

Maar Dr Haitjema vergete niet, dat de uitgave van Junius' werken door Dr Kuyper dagteekent uit het jaar 1882, toen deze nog lid was van de Nederlandsche Hervormde Kerk.

Trouwens, in de voorrede verklaart Dr Kuyper, dat daarom de keuze op Junius' werken viel, omdat zijn naam niet alleen bij de Calvinisten maar ook bij de Remonstranten een goeden klank had en nog heeft. Junius leefde in den tijd, toen de wegen van Calvinisten en Arminianen nog niet voor goed waren uiteen geslagen.

Ook aan een uitspraak van prof. Geesink wordt herinnerd:

Natuurlijk heeft Junius met zijn Irenisch Tractaat het hart gestolen van alle vroegere en latere Libertijnen. In den remonstrantischen tijd moest Le paysible Christien telkens dienst doen tegen de Gereformeerden.

Dr Kaajan besluit:

Op het punt van de Kerk komt Junius dan ook niet het classieke Calvinisme der 16de eeuw wel ter dege in strijd.

Dit blijkt uit het navolgende voorval:

Toen eens de hoogleeraar Thysius in Genève bij Beza kwam, viel deze hem terstond in de rede met de woorden: „En hoe gaat het wel met onzen beminden broeder Junius? Hij is iemand, die zich voor onze kerken bijzonder verdienstelijk heeft gemaakt, hoewel hij in één hoofdpunt van ons gevoelen verschilt.“

Dit hoofdpunt was de leer van de Kerk.

Door zijn Le paysible Christien heeft Junius inderdaad verdenking gewekt.

En even later:

Geen wonder dat de historicus H. de Vries Junius noemt: „eerder Arminiaan dan Gomarist; beminnaar van den confessioneeleu vrede.“

In „De Heraut“ heeft prof. Kuyper allereerst het hoofdbezwaar van prof. Haitjema onderzocht:

Het hoofdbezwaar nu van Prof. Haitjema is, dat door de Asser Synode, zooals hij beweert, „het accent van het woord gezag in de verbinding Schriftgezag jammerlijk verschoven is“. Heel duidelijk is dit reeds niet en ook wat hij er daarna op volgen liet, dat „die autoriteit nu iets zakelijks is geworden, iets van de dingen, de verhalen, de geteekende tafereelen“, maakt de zaak niet veel helderder, evenmin als de klacht, daaraan toegevoegd, dat „het waarheidsbegrip daardoor verwereldlijkt zou zijn en daarmee de autoriteit der waarheid verzakelijkt“. In den mond van een ethischen theoloog zouden we deze uitdrukkingen nog kunnen begrijpen. De ethische wil van een autoriteit van de Schrift als zoodanig niet weten: zijn bezwaar is juist, dat men daardoor gezag toekent aan een boek, d.w.z. aan een zaak, terwijl het gezag alleen kan toekomen aan een persoon; in de Schrift nu is wel een Godsopenbaring, die voor ons gezag behoort te hebben, maar dit gezag raakt niet de historische verhalen in de Schrift, maar alleen den religieus ethischen inhoud. Prof. Haitjema wil echter deze ethische opvatting niet huldigen; hij verklaart zelfs haar bestiet te verwerpen; hij wil de echt Gereformeerde opvatting verdedigen. Maar zoodra hij dit nu nader zal uitwerken, komt hij toch weer bij het ethische standpunt terecht, want dan beperkt hij deze autoriteit tot wat hij de bevelen Gods noemt, die in de Schrift worden gevonden. Het is het hinken

op deze twee gedachten, waardoor het betoog van Prof. Haitjema zoo duister wordt.

Over de vooropstelling van de „bevelen“ Gods in de Schrift, met achteropstelling van den overigen inhoud van den bijbel, zegt prof. Kuyper:

Wanneer in onzen Catechismus gezegd wordt, dat het waarachtig geloof bestaat in een stellig weten of kennen, waardoor ik alles voor waarachtig houd, wat God ons in Zijn Woord geopenbaard heeft, dan wordt daarmee dus allermint bedoeld, dat we in de Schrift onderscheid hebben te maken tusschen „bevelen Gods“, die met Goddelijk gezag voor ons optreden, en mededeelingen aangaande dingen, historische gebeurtenissen, tafereelen, die dit gezag niet zouden hebben. Na onze Geloofsbelijdenis Artikel V wordt dit misverstand wel voor goed afgesneden, want hier staat, dat we alles wat in de Canonische boeken begrepen is, zonder eenige twijfeling hebben te gelooven. Elke poging om dit gezag alleen te betrekken op de bevelen Gods in de Heilige Schrift en niet op de zaken, de dingen, de gebeurtenissen, die ons daarin verhaald worden, zou dus lijnrecht in strijd zijn met wat onze Geloofsbelijdenis ons leert. Indien Prof. Haitjema dit nu een „verzakelijken“ wil noemen van de autoriteit der Schrift, dan toont hij daarmee alleen, hoe hij in zijn opvatting van de autoriteit der Schrift afwijkt van hetgeen onze Gereformeerde Kerk en onze beste Theologen steeds hebben geleerd en hetgeen men gewoonlijk noemt de auctoritas historica, d.w.z. de historische autoriteit der Schrift.

Evenwel, prof. Haitjema meende uit Junius' boek een argument te kunnen halen. Junius had immers gezegd, dat alleen Gods „rescripta“ de hoogste en absolute autoriteit bezetten. Prof. Kuyper merkt op, dat de vertaling van prof. H. van dit latijnsche woord niet deugt, en allermint een dougdelijken grond levert voor zijn gewichtige aanklachten. We lezen:

Prof. Haitjema vertaalt het latijnsche woord rescripta, dat we met opzet onvertaald lieten, door bevelen, en grondt dan daarop zijn betoog, dat dus volgens Junius dit gezag zou toekomen aan de bevelen Gods in de Schrift. Het woord rescripta nu beteekent in het Latijn niet in de eerste plaats bevelen, maar een schriftelijk antwoord, een schriftelijk bescheid bepaaldelijk van den keizer en dat daarom niet gezag bekleed was; eerst daarna heeft het de beteekenis van een bevelschrift.

Tenslotte merkt „De Heraut“ nog op (weer met vermelding van bewijspiaatsen):

Juist wat Prof. Haitjema aan de Synode van Assen verwijt, dat zij het gezag der Heilige Schrift „verzakelijkt“ zou hebben door het te betrekken op de dingen, de verhalen, de tafereelen, die in de Schrift ons geteekend worden, vindt men evenzeer bij Junius. Hoe Prof. Haitjema zich op Junius beroepen kan om de Synode van Assen te beschuldigen van de leer onzer uitnemendste theologen te zijn afgeweken, is ons dan ook een raadsel. Misschien ligt de oplossing van dit raadsel hierin, dat Prof. Haitjema zich alleen de laatste gunde Hoofdstuk II van deze Theses Theologicae van Junius in te zien, maar vergat door te lezen tot Hoofdstuk V, waar Junius opzettelijk over deze autoriteit der Schrift handelt.

Prof. Haitjema's oraties tegen Assen zijn nu telkens en telkens weer voor zakelijke critiek vatbaar gebleken, zoodra er maar iets van gepubliceerd werd. Waarschijnlijk zou ook een nauwkeurig verslag van de debatten tusschen den hoogleeraar en gereformeerde studenten te Lunteren leerzaam kunnen zijn voor de beantwoording van de vraag, in hoeverre de hoogleeraar met genoegzaam geduld is ingedrongen in de vragen waarmee hij zich zoo nadrukkelijk inlaat.

In de „Kamper Kerkbode“ zegt ds L. Kuiper:

Prof. H. haalt met instemming de woorden van Junius aan: „veeleer is het de roeping der kerk om het gezag, waarmee God zelf de Schrift bekleed heeft, door te geven en te verbreiden“. Zeer zeker, maar dan moet de kerk toch zelf ook bezitten en weten wat ze zal doorgeven; dan heeft iedereen het recht om van haar te eischen, dat zij, die anderen voor de majesteit van Gods Woord en haar leer wil doen huigen, zelve het bewijs geeft met haar leven, dat ze het van ganscher harte gelooft.

Daarom gaat ook het Referaat van Prof. H. langs de Synode heen.

Het zou misschien niet geheel overbodig geweest zijn, als prof. Haitjema, zich ter rechter tijd herinnerend, dat Assen niet thetisch, maar zuiverend werk te doen had, erop gewezen had, dat dr Geelkerken de „klaar-blijkelijkheid“ van het paradijsverhaal ontkende; dat zijn volgelingen niet veel goede woorden over hadden voor het poneeren van die klaar-blijkelijkheid; dat week aan week erop gewezen is, dat het onwetenschappelijk is, te spreken van den „duidelijken zin van het Schriftverhaal“, enz., maar dat Junius, die Augustinus nog wel lamelijk druk citeert, als hij het over Gen. 2 en 3 heeft, toch meent, dat men uit de woorden van het verhaal zelf („ipsius Moysi verbiis“) heel wat valsche theorieën over het wezen van de eerste zonde kan weerleggen. Blijkbaar heeft Junius meer geloof in de klaar-blijkelijkheid van het paradijsverhaal dan de schare van opponenten tegen Assen, en zou hij afwijzen de opinie van dr Geelkerken, omdat men uit wat dr Geelkerken overhondt van de woorden van Mozes, zooals hij het zegt, ongeveer niets meer afleiden kan over het wezen van de eerste zonde. Daarover liep het in Assen; en als men toen gewild had, zou men op Junius zich hebben kunnen beroepen in het dogmatisch-exegetisch rapport, en zou ds H. C. v. d. Brink in zijn redevoeringen ook wel in dezen vorm zijn raad hebben kunnen geven: als ge moeilijkheden hebt, bel dan Assen even op, plus Junius. Junius van prof. Haitjema.